

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δεν είμαι Αιγυπτιώτης. Έμαθα για την ελληνική παρουσία στη σύγχρονη Αίγυπτο στα σχολικά μου χρόνια και σταδιακά αφομοίωσα την επικρατούσα συμβατική αντίληψη, που μπορεί να συνοψιστεί ως εξής: οι Αιγυπτιώτες ζούσαν στην Αλεξάνδρεια, ήταν εύποροι και κοσμοπολίτες, γνώριζαν πολλές ξένες γλώσσες και ήρθαν στην Ελλάδα όταν τους έδιωξε ο Νάσερ. Στα φοιτητικά μου χρόνια άρχισα να μελετάω την αποχώρηση των Ελλήνων από την Αίγυπτο και να αμφισβητώ αυτά τα στερεότυπα. Η ενασχόλησή μου με το συγκεκριμένο θέμα προέκυψε από την επαφή μου με Αιγυπτιώτες οι οποίοι ζουν πια στην Ελλάδα και από το ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον μου για την ιστορία της Μέσης Ανατολής και ειδικότερα της αποικιοκρατίας στην περιοχή. Έτσι, καθώς γνώριζα Έλληνες που είχαν ζήσει στην Αίγυπτο και ασχολήθηκα περισσότερο με το ζήτημα, η στερεοτυπική εικόνα ξεθώριασε. Ήταν, όμως, η πρώτη μου επίσκεψη στην Αίγυπτο το 2008 αυτή που άλλαξε ριζικά την άποψή μου για το ερευνητικό μου αντικείμενο.

Στην Αίγυπτο, συνάντησα μερικούς από τους λίγους Έλληνες που έχουν παραμείνει εκεί. Όλοι συμφωνούσαν ότι κανείς δεν τους έδιωξε από τη χώρα. Ο αείμνηστος Αλέκος Βλάχος, επιστάτης του Αβερώφειου Γυμνασίου της Αλεξάνδρειας από τη δεκαετία του 1950, αντέδρασε έντονα όταν του έθεσα ορισμένα ερωτήματα που πρόδιδαν τη λανθάνουσα δύναμη των παραπάνω στερεοτύπων: «Μα τι νομίζεις; Πως εδώ όλοι ήταν βαμβακάδες; Φτωχολογιά ήταν!». Όταν επισκέφθηκα την Ισμαηλία, πόλη στη μέση της διώρυγας του Σουέζ, συνάντησα τον Ιωάννη Μισρέκη, πρώην εργάτη της αιγυπτιακής εταιρείας του καναλιού και πρόεδρο της τοπικής κοινότητας. Μου μίλησε, μεταξύ άλλων, για την ιδιόμορφη θέση των Ελλήνων της Διώρυγας ανάμεσα στους Αιγυπτίους και τους Βρετανούς, ιδιαίτερος μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ανακαλούσε την

έντονη αβεβαιότητα που επικρατούσε τότε στην παροικία για το μέλλον· ανακαλούσε ακόμη τις ενημερωτικές συναθροίσεις που οργάνωναν στην πόλη του «Αλεξανδρινού» για να ενθαρρύνουν και να διευκολύνουν παροίκους να αναχωρήσουν όχι για την Ελλάδα, αλλά για την Αυστραλία.

Στη μελέτη αυτή δεν καταπιάνομαι με όσους Έλληνες παραμένουν στην Αίγυπτο ούτε με τους Αιγυπτιώτες μετά την άφιξή τους στην Ελλάδα ή σε άλλους ανά τον κόσμο προορισμούς. Με ενδιαφέρει ιδιαιτέρως η πορεία της παροικίας από τα τέλη της δεκαετίας του 1930 έως και την έξοδο των Ελλήνων στις αρχές της δεκαετίας του 1960. Η πορεία αυτή δεν υπήρξε ούτε γραμμική ούτε είχε ως μοναδικό αποτέλεσμα την έξοδο από την Αίγυπτο. Στην αρχή της καταργήθηκαν τα αποικιακού τύπου προνόμια των διομολογήσεων που παρείχαν στους ξένους, μεταξύ άλλων, φορολογική και δικαστική ασυλία. Κατά τη διάρκεια της περιόδου που εξετάζεται, η παροικία βρέθηκε αντιμέτωπη με τον ταχύ μετασχηματισμό της Αιγύπτου σε δημογραφικό, πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό επίπεδο. Η λεγόμενη «παροικιακή ηγεσία», η ηγεσία δηλαδή της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξανδρείας (ΕΚΑ) και του Ελληνικού Εμπορικού Επιμελητηρίου της πόλης (ΕΕΕΑ) –και, σε μικρότερο βαθμό, των αντίστοιχων οργανισμών στο Κάιρο (Ελληνική Κοινότητα Καΐρου – ΕΚΚ και Ελληνικό Εμπορικό Επιμελητήριο Καΐρου – ΕΕΕΚ)–, συνεργάστηκε στενά με το ελληνικό κράτος, αναπτύσσοντας ποικίλες στρατηγικές όχι μόνο για τη μακροχρόνια παραμονή των Ελλήνων στην Αίγυπτο, αλλά και για την αποχώρησή τους. Στις στρατηγικές αυτές αντέδρασαν κυρίως κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις της αιγυπτιακής Αριστεράς, η οποία είχε τις δικές της προτάσεις για τη βιωσιμότητα της παροικίας και έδρασε ως αντιπολίτευση. Οι αντιφάσεις που προέκυψαν από συχνά αλληλοσυγκρουόμενες στρατηγικές της παροικιακής ηγεσίας και του ελληνικού κράτους και η παρατεταμένη αβεβαιότητα μεγάλου μέρους της παροικίας για το μέλλον δίνουν την εντύπωση παροικίας σε σύγχυση, χωρίς καθαρό προσανατολισμό· παροικίας ακυβέρνητης σε ρευστό περιβάλλον. Εκ του αποτελέσματος προκύπτει ότι οι στρατηγικές παραμονής είτε ήταν ανεπαρκείς ή λανθασμένες είτε δεν υιοθετήθηκαν από το σύνολο της παροικίας. Γεγονός, ωστόσο, αποτελεί πως το 1960, όταν ξεκινούσε η έξοδος, η ελληνική παρουσία, σε σχέση με τα τέλη της δεκαετίας του '30, είχε μειωθεί περίπου κατά το ένα τρίτο (βλ. πίνακα 1). Από την αρχή της εξόδου έως τα τέλη της δεκαετίας του '60,

Πίνακας 1

Πληθυσμός της Αιγύπτου, 1907–1960

	1907	1917	1927	1937	1947	1960
Αιγύπτιοι*	11.189.978	12.512.106	13.952.264	15.734.170	18.966.767	25.984.101
Ξένοι υπήκοοι						
Έλληνες	62.973	56.731	76.264	68.559	57.427	47.673
Ιταλοί	34.926	40.198	52.462	47.706	27.958	14.089
Βρετανοί	20.356	24.354	34.169	31.523	28.246	25.175
Γάλλοι	14.591	21.270	24.332	18.821	9.717	
Άλλοι	–	–	22.373	14.774	16.664	
Εθνοτικές μειονότητες ανεξαρτήτως υπηκοότητας						
Εβραίοι	38.635	58.581	63.550	62.953	65.639	8.561
Αρμένιοι	7.747	12.854	17.145	16.886	–	–
Σύριοι, Παλαιστίνιοι και άλλοι Άραβες	33.947	31.725	39.605	38.692	–	56.375

Πηγές: *Annuaire statistique 1910*, Κάιρο, Imprimerie nationale, 1910· *The Census of Egypt Taken in 1917*, τ. 2, Κάιρο, Government Press, 1921· *Annuaire statistique 1927–1928*, Κάιρο, Imprimerie nationale, 1929· *Annuaire statistique 1937–1938*, Κάιρο, Imprimerie nationale, 1939· *Annuaire statistique 1947–1948*, Κάιρο, Imprimerie nationale, 1951· Αλ-Καράρ αλ-αμ λιλ σουκάν, ζαντάουλ λάμα [Απογραφή γενικού πληθυσμού Αιγύπτου, Γενικοί πίνακες], Κάιρο 1960· Floresca Karanasou, «Egyptianisation: The 1947 company law and the foreign communities in Egypt», αδημ. διδ. διατρ., Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, 1992, σ. 11.

* Οι αριθμοί δεν περιλαμβάνουν τον νομαδικό πληθυσμό.

οι περισσότεροι Έλληνες που κατοικούσαν στην Αίγυπτο άφησαν πίσω τους τη χώρα που, σχεδόν ομόφωνα, αποκαλούσαν «δεύτερη πατρίδα».

Στη μελέτη μου, λοιπόν, επιδιώκω να ερμηνεύσω τόσο την παραμονή όσο και την αποχώρηση χιλιάδων Αιγυπτιωτών, είτε με τη μορφή του επαναπατρισμού είτε με τη μορφή της μετανάστευσης. Η ερμηνεία μου βασίζεται σε γραπτές πρωτογενείς πηγές. Οι περισσότερες από αυτές είναι έγγραφα παροικιακών οργανισμών, όπως η ΕΚΑ και το ΕΕΕΑ, του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, καθώς και διεθνών οργανισμών, όπως η Διακυβερνητική Επιτροπή Μεταναστεύσεως εξ Ευρώπης (ΔΕΜΕ) – αρχικό σχήμα του σημερινού Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης – με έδρα τη Γενεύη. Τα τρία διαφορετικά είδη πηγών (παροικιακές, διπλωματικές και διεθνών οργανισμών) προσφέρουν αντίστοιχες οπτικές, που, ωστόσο, αλληλοεπικαλύπτονται. Οι περισσότερες πηγές προέρχονται είτε από την παροικιακή είτε από την ελλαδική ελίτ και, καθώς

παρήχθησαν από αυτές, αντικατοπτρίζουν τις απόψεις τους. Αποφάσισα να βασιστώ αποκλειστικά σε γραπτές πηγές καθώς αποτελούν, ως επί το πλείστον, ανέκδοτο υλικό και θεώρησα ότι ήταν προτεραιότητα να υπάρχει μια εργασία για το θέμα βασισμένη σε αυτές. Επέλεξα να αποκλείσω προφορικές μαρτυρίες, καθώς αυτές είναι φορείς και της συλλογικής μνήμης, η οποία με τη σειρά της καθορίζεται από εθνικά αφηγήματα και κοινωνικά στερεότυπα για τον εκτός συνόρων ελληνισμό. Η ανάλυσή τους θα απαιτούσε διαφορετική μεθοδολογία και προσέγγιση, ουσιαστικά μια καινούργια έρευνα, η οποία εξακολουθεί να είναι αναγκαία.

Πριν όμως συνεχίσω, θέλω να διευκρινίσω τα εξής. Πρώτον, αν και ο όρος «παροικία» αφορά κυρίως εγκατάσταση σε πόλη ξένου τόπου, εδώ κάνω χρήση του για να περιγράψω το σύνολο της ελληνικής παρουσίας στην Αίγυπτο, όπως γίνεται συχνά και στις πηγές. Δεύτερον, ο επαναπατρισμός προϋποθέτει επιστροφή στην αφετηρία. Σύμφωνα όμως με την αιγυπτιακή απογραφή του 1947, 21.209 Αιγυπτιώτες Έλληνες (από τους 57.427 – ποσοστό 36,9%) δήλωσαν τόπο γέννησης την Ελλάδα.¹ Οι υπόλοιποι είτε είχαν γεννηθεί στην Αίγυπτο είτε είχαν μεταναστεύσει εκεί από περιοχές της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ή από τρίτες χώρες. Έτσι, για πολλούς από αυτούς η άφιξη στην Ελλάδα αποτέλεσε την πρώτη φυσική επαφή με τη «μητέρα-πατρίδα», την πρώτη συνάντηση με μια φαντασική πατρίδα, προϊόν και της έντονα ελληνοκεντρικής εκπαίδευσης των κοινοτικών σχολείων της Αιγύπτου. Χρησιμοποιώ όμως τον όρο «επαναπατρισμός» καθολικά, καθώς απαντάται ευρύτατα σε διπλωματικά και άλλα έγγραφα της εποχής. Τρίτον, δεν χρησιμοποιώ τον όρο «έξοδος» με τη βιβλική σημασία, που προϋποθέτει διώκτη και γη της επαγγελίας. Στην περίπτωση των Αιγυπτιωτών, δεν υπήρξε, όπως προκύπτει από την έρευνά μου, τίποτα από τα δύο. Χρησιμοποιώ τον όρο για να περιγράψω το μαζικό κύμα αποχώρησης από την Αίγυπτο στις αρχές της δεκαετίας του '60.

Όσοι εγκατέλειψαν οριστικά την Αίγυπτο είχαν φτάσει εκεί, οι ίδιοι ή οι πρόγονοί τους, από άλλο τόπο στη διάρκεια του 19ου αιώνα έως και τα μέσα του 20ού. Η ελληνική παροικία υπήρξε κυρίως προϊόν μετακίνησης εμπόρων και μετανάστευσης Ελλήνων υπηκόων και ελληνόφωνων πληθυσμών από την Ελλάδα και τη Μικρά Ασία, από τα νησιά του Αιγαίου

¹ *Population Census of Egypt, 1947, General Tables*, Κάιρο, Government Press, 1954, σ. 67.

και του Ιονίου, καθώς και από περιοχές της Βαλκανικής Χερσονήσου στη διάρκεια του 19ου αιώνα έως και τα μέσα του 20ού. Αυτούς προσέλκυσε αρχικά η ευνοϊκή για τους ξένους πολιτική του Μοχάμεντ Άλι, του Αλβανού ηγέτη της Αιγύπτου από την Καβάλα, και των διαδόχων του τον 19ο αιώνα. Στην πορεία, ο αριθμός τους αυξήθηκε λόγω των ευκαιριών πλουτισμού και των θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν, μεταξύ άλλων, από το εμπόριο βάμβακος, τα μεγάλα κατασκευαστικά έργα, όπως η διάνοιξη της διώρυγας του Σουέζ από το 1859 έως το 1869, και από τις εξαιρετικά ευνοϊκές συνθήκες οικονομικής ανάπτυξης λόγω των διομολογήσεων και αργότερα της βρετανικής αποικιακής παρουσίας.

Οι διομολογήσεις ρύθμιζαν τη θέση των ξένων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία μέσα από ένα πλέγμα φορολογικών και άλλων προνομίων και παρέμειναν σε ισχύ στην Αίγυπτο έως το 1937, παρά την αυτονομία την οποία η χώρα απολάμβανε επίσημα από την Πύλη ήδη από το 1867 και την κατάλυση της αυτοκρατορίας το 1922. Με τη βρετανική στρατιωτική επέμβαση του 1882, προστέθηκε στις ήδη προνομιακές για τους ξένους συνθήκες η βρετανική αποικιακή διοίκηση. Αν και η επέμβαση πραγματοποιήθηκε με την πρόφαση της προστασίας των μειονοτήτων λόγω της αιγυπτιακής επανάστασης του Οράμπι, απέβλεπε, επί της ουσίας, στον έλεγχο της διώρυγας του Σουέζ, που αποτελούσε από το 1869 την κύρια θαλάσσια οδό προς τις αυτοκρατορικές κτήσεις της Ανατολικής Αφρικής, την Ινδία και την υπόλοιπη Ασία. Με την έναρξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, το Λονδίνο επέβαλε στο Κάιρο την επίσημη σφραγίδα του προτεκτοράτου, την οποία διατήρησε έως και την αναγνώριση της κατ' όνομα ανεξαρτησίας της χώρας το 1922. Την ίδια χρονιά, με τη δήλωση της 28ης Φεβρουαρίου, η Βρετανία ανέλαβε να προστατεύει τα συμφέροντα των ξένων μειονοτήτων στην Αίγυπτο.

Η ελληνική παροικία –ή τουλάχιστον μέρος της– επωφελήθηκε αμέσως ή εμμέσως από τις ιδιαιτέρως ευνοϊκές αποικιακού τύπου συνθήκες, οι οποίες δημιουργήθηκαν από τις διομολογήσεις και τη βρετανική προστασία, χωρίς τα μέλη της να είναι στην πλειονότητά τους υπήκοοι ή να ανήκουν εθνοτικά σε κάποια αποικιακή δύναμη. Στις αρχές του 20ού αιώνα, οι Έλληνες αποτελούσαν ήδη την πολυπληθέστερη ξένη μειονότητα στην Αίγυπτο (βλ. πίνακα 1, σ. 21). Συνιστούσαν ένα σύνολο, το οποίο είχε ως συνεκτικά στοιχεία τη γλώσσα, την ιδέα της κοινής πολιτισμικής καταγωγής και, σε μικρότερο βαθμό, τη θρησκεία. Σημαντικές, ωστόσο,

διαφοροποιήσεις προέκυπταν από τον διαφορετικό τόπο προέλευσης/καταγωγής, την υπηκοότητα, την οικονομική και επαγγελματική θέση, τις πολιτικές πεποιθήσεις και το ότι δεν κατοίκησαν μόνο στο Κάιρο και την Αλεξάνδρεια, αλλά ήταν διασκορπισμένοι σε ολόκληρη την αιγυπτιακή επικράτεια. Αν και αντιμετωπίζω την παροικία ως ενιαίο σύνολο, τα όριά της δεν ήταν αυστηρά καθορισμένα, αλλά πορώδη, ρευστά και μεταβαλλόμενα. Το αν κάποιος θεωρούνταν μέλος της εξαρτιόταν κατά κύριο λόγο από το αν πληρούσε ορισμένα από τα παραπάνω κριτήρια και, κυρίως, από το ποιος και πώς έθετε τα συγκεκριμένα όρια. Άτομα κάθε κοινωνικής τάξης, από μεγιστάνες έως άποροι, αποτέλεσαν μέλη της παροικίας, η οποία προσομοιάζει, ως προς την κοινωνική διαστρωμάτωση, με τις κοινότητες των Εβραίων, των Αρμενίων, των Σύρων και των Ιταλών οι οποίοι έζησαν τα ίδια χρόνια στην Αίγυπτο. Στον αντίποδα, Βρετανοί, Γάλλοι, Βέλγοι και άλλοι υπήκοοι δυτικών αποικιακών δυνάμεων, όταν δεν είχαν καταγωγή από κάποια αποικία, όπως π.χ. οι Κύπριοι, οι Μαλτέζοι ή οι Αλγερινοί, συνιστούσαν συμπαγείς, σχετικά ολιγάριθμες κοινότητες της ξένης τοπικής οικονομικής ελίτ. Όταν άρχισε η έξοδος των Ελλήνων το 1960, οι περισσότεροι από τους μη Άραβες ξένους κατοίκους είχαν ήδη εγκαταλείψει την Αίγυπτο.

Η παροικία βρέθηκε ακυβέρνητη στις συναρθρώσεις διαφορετικών κόσμων που συνδιαμόρφωναν την ιδιαιτερότητά της. Πρώτα έχουμε να κάνουμε με τη συνάντηση ανάμεσα σε δύο διαφορετικούς τύπους απόδημων Ελλήνων. Από τη μια, έχουμε τη διασπορά, που προϋποθέτει μετανάστευση από κοινό εθνικό κέντρο, την Ελλάδα, όπως συνέβη με πολλούς Αιγυπτιώτες. Από την άλλη, έχουμε την ευρύτερη έννοια της ομογένειας, η οποία περιλαμβάνει όχι μόνο τη διασπορά, αλλά και εθνικές μειονότητες, μέλη της οποίας ή πρόγονοί τους δεν έζησαν ποτέ στην Ελλάδα, αλλά μετανάστευσαν στην Αίγυπτο από τη Μικρά Ασία και άλλες περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.² Κατά δεύτερο λόγο, η παροικία βρέθηκε ακυβέρνητη στο χρονικό σημείο μετάβασης της Αιγύπτου από τις αυτοκρατορίες –οθωμανική και βρετανική– στο αιγυπτιακό έθνος-κράτος. Η μετάβαση ενεργοποίησε τον αραβικό εθνικισμό και ενεργοποιήθηκε

² Lina Ventouras, «‘Deterritorialising’ the nation: the Greek State and ‘Ecumenical Hellenism’», στο Dimitris Tziouvas (επιμ.), *Greek Diaspora and Migration since 1700. Society, Politics and Culture*, Φάρναμ, Ashgate, 2009, σ. 125.

από αυτόν, όπως αποτυπώθηκε σε πτυχές της πολιτικής, κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής ζωής της Αιγύπτου. Επίσης, η παροικία αποτέλεσε ένα νοητό σημείο συνάντησης δύο κρατών, του αιγυπτιακού και του ελληνικού. Οι Έλληνες στην Αίγυπτο αποκαλούνταν «Αιγυπτιώτες Έλληνες», όρος που αποδίδει ιδανικά το μετεωρισμό ανάμεσα σε δύο κοντινές γεωγραφικά χώρες και την υβριδική τους ταυτότητα, γνώρισμα κάθε διασποράς. Τέλος, η παροικία βρέθηκε στο σημείο σύγκρουσης του δυτικού ιμπεριαλισμού με την «κομμουνιστική απειλή» στη Μέση Ανατολή μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, γεγονός που διαμόρφωσε ψυχοπολεμικούς συσχετισμούς στην περιοχή, οι οποίοι εντάθηκαν μετά τη δημιουργία του κράτους του Ισραήλ το 1948. Αυτοί οι συσχετισμοί καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό την πολιτική του ελληνικού και του αιγυπτιακού κράτους και αποτυπώθηκαν βέβαια και στην παροικιακή πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική πραγματικότητα.

Προκειμένου η αφήγηση να μην παρασυρθεί στη νομοτέλεια της εξόδου, το βιβλίο είναι δομημένο με χρονολογικούς και θεματικούς άξονες. Για το χωρισμό σε ενότητες και κεφάλαια έλαβα υπόψη μου δύο παράγοντες. Κατ' αρχάς, ότι στη βάση της ανάλυσής μου βρίσκεται το δυϊκό σχήμα δρώντα υποκείμενα/δομές. Εξετάζω δηλαδή την αποχώρηση ως προϊόν διάδρασης ανάμεσα στην ατομική αυτενέργεια και σε δομικά χαρακτηριστικά και μεταβολές (όπως η κατάργηση των διομολογήσεων, η αγορά εργασίας, η εκπαίδευση, η αιγυπτιακή νομοθεσία κ.ά.), που είχαν βραχυπρόθεσμες, μεσοπρόθεσμες ή μακροπρόθεσμες συνέπειες στη μετακίνηση των Αιγυπτιωτών. Έπειτα, έλαβα υπόψη μου ότι η ιστορική μελέτη της μετανάστευσης προϋποθέτει τη μελέτη κάθε πτυχής της ανθρώπινης δραστηριότητας: πολιτική, διπλωματική, κοινωνική, οικονομική και πολιτισμική. Οι δύο αυτοί διακριτοί και διαλεκτικά συνδεδεμένοι παράγοντες αντικατοπτρίζονται στις ενότητες και στα επιμέρους κεφάλαια του βιβλίου.

Στην πρώτη ενότητα εκθέτω το πολιτικό ιστορικό πλαίσιο από την αρχή της βασικής δομικής μεταβολής που επέρχεται με την κατάργηση των διομολογητικών προνομίων έως τις παραμονές της εξόδου. Επικεντρώνω την προσοχή μου σε πολιτικές που στόχευαν στη διασφάλιση της μακροχρόνιας παραμονής των Ελλήνων στην Αίγυπτο. Η ενότητα περιλαμβάνει τα κεφάλαια 1 και 2, στα οποία πραγματεύομαι την ομογενειακή και διπλωματική πολιτική του ελληνικού κράτους και τις πολιτικές στρατηγικές τόσο της παροικιακής ηγεσίας όσο και της αριστερής

αντιπολίτευσης απέναντι στον πολύμορφο μετασχηματισμό, ο οποίος έλαβε χώρα σε τοπικό και διεθνές επίπεδο. Συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο εστιάζω στη χρονική περίοδο από την κατάργηση των διολογήσεων το 1937 έως το 1952, μέχρι δηλαδή το οριστικό τέλος των προνομίων μετά το πέρας και της μεταβατικής περιόδου. Στο δεύτερο ασχολούμαι με την περίοδο του νέου καθεστώτος που προέκυψε από το πραξικόπημα των Ελεύθερων Αξιωματικών της 23ης Ιουλίου 1952 έως την επίσκεψη του Νάσερ στην Αθήνα τον Ιούνιο του 1960.

Στη δεύτερη ενότητα αναλύονται οι επάρκειες και οι ανεπάρκειες της παροικίας σε βασικά δομικά χαρακτηριστικά, όπως η εργασία και η εκπαίδευση, καθώς και οι προσπάθειες προσαρμογής στο μεταβαλλόμενο αιγυπτιακό πλαίσιο από το 1937 έως το 1960. Η ενότητα περιλαμβάνει το κεφάλαιο 3, στο οποίο εξετάζω τις κοινωνικοοικονομικές μεταβολές, κυρίως μέσω της ανάλυσης της αγοράς εργασίας, και το κεφάλαιο 4, που αφορά την παροικιακή κοινοτική εκπαίδευση και τα περιθώρια για πολιτισμική και επαγγελματική προσαρμογή έως το χρονικό σημείο της εξόδου.

Στην τρίτη ενότητα αναδεικνύω την αυτενέργεια όσων αποχώρησαν οριστικά από την Αίγυπτο, καθώς η αποχώρηση σχετίζεται με τις δομικές μεταβολές που αναπτύσσονται στις δύο πρώτες ενότητες, αλλά πυροδοτείται από τη δράση των υποκειμένων της Ιστορίας. Στα κεφάλαια 5 και 6 εστιάζω στην κινητικότητα, τον επαναπατρισμό και τη μετανάστευση, με διάφορους τρόπους, έως την έξοδο.

Το 7ο και τελευταίο κεφάλαιο αποτελεί την τέταρτη ενότητα και είναι αφιερωμένο στην έξοδο, η οποία ξεκίνησε τους τελευταίους μήνες του 1960 και κορυφώθηκε το 1962. Σε αυτό το κεφάλαιο-ενότητα συμπυκνώνω την άμεση αντίδραση των Αιγυπτιωτών σε μια ακόμη δομική μεταβολή, όπως ήταν η σοσιαλιστική νομοθεσία στα τέλη της δεκαετίας του '50 και στις αρχές της δεκαετίας του '60. Η μελέτη της μαζικής αποχώρησης ξεχωριστά και με διαφορετική, αυτόνομη χρονολογική εστίαση από τα έξι προηγούμενα κεφάλαια υποδηλώνει ότι η έξοδος, ως κατάσταση κρίσης, αποτελεί έκφανση και εν μέρει κορύφωση μιας πολύπλοκης διαδικασίας, η οποία αναπτύχθηκε τις δεκαετίες που προηγήθηκαν. Με άλλα λόγια, αφιερώνω τα πρώτα έξι κεφάλαια στη χρονική περίοδο που προηγείται της εξόδου για να δηλώσω ότι, όταν άρχισε η έξοδος, η Αίγυπτος για πολλούς Έλληνες είχε ήδη «χαθεί».